Ад аўтара

Дапаможнік змяшчае планы-канспекты ўрокаў па беларускай літаратуры ў 11 класе і мае на мэце дапамагчы настаўніку наладзіць адукацыйны працэс. Урокі распрацаваны ў адпаведнасці з дзеючай вучэбнай праграмай (НІА, 2022) для ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі, з улікам вывучэння прадмета на базавым узроўні. У дапаможніку рэалізуюцца патрабаванні адукацыйнага стандарту па беларускай літаратуры, вызначаецца паслядоўнасць урокаў, у тым ліку кантрольных работ і ўрокаў развіцця маўлення.

Размеркаванне вучэбнага матэрыялу прыводзіцца ў адпаведнасці са зместам і структурай вучэбнага дапаможніка «Беларуская літаратура: вучэб. дапам. для 11-га кл. устаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / З. П. Мельнікава, Г. М. Ішчанка. Мінск, 2021».

Распрацаваныя планы-канспекты ўрокаў накіраваны на рэалізацыю ў адукацыйным працэсе па беларускай літаратуры кампетэнтнаснага падыходу, а таксама выхаваўчага патэнцыялу вучэбнага прадмета. Змест і формы правядзення ўрокаў прадугледжваюць уключэнне вучняў у розныя віды дзейнасці, выкананне імі разнастайных заданняў, накіраваных на аналіз жыццёвых сітуацый, у якіх апынуліся літаратурныя героі, з мэтай пераймання арыенціраў для ўласных паводзін у розных жыццёвых абставінах.

Пры планаванні ўрокаў выкарыстана шмат візуалізаванага вучэбнага матэрыялу (гексы, кросэнсы, медыяплакаты, інтэлект-карты, табліцы, кластары і г. д.), элементы тэхналогіі крытычнага мыслення, праблемнага навучання, актыўнай ацэнкі і інш. У канцы дапаможніка змешчаны дадатак да некаторых урокаў у адпаведнасці са спасылкамі.

Метадычныя распрацоўкі носяць рэкамендацыйны характар. Маладыя педагогі могуць выкарыстоўваць гатовыя распрацоўкі як у поўным аб'ёме, так і часткова, уключаючы неабходныя элементы ва ўласны план урока. Спадзяемся, што дасведчаны, творчы педагог зможа знайсці ў дапаможніку новыя ідэі, падказкі і эфектыўна выкарыстоўваць іх у сваёй працы.

УРОК 21

Міхась Стральцоў. Апавяданне «Сена на асфальце»

Навучальная мэта ўрока:

Мяркуецца, што да заканчэння ўрока вучні:

- будуць ведаць асноўныя этапы жыцця і творчасці Міхася Стральцова, змест і тэматыку апавядання «Сена на асфальце»;
- будуць умець вызначаць структурныя адметнасці апавядання, яго лірызм, даваць суб'ектыўную ацэнку прачытанага.

Задачы асобаснага развіцця: сродкамі матэрыялу ўрока садзейнічаць выхаванню ў адзінаццацікласнікаў гуманістычных ідэалаў.

Абсталяванне: вучэбны дапаможнік, ілюстрацыі да прыёма «Што б гэта значыла?», партрэты пісьменнікаў — прадстаўнікоў філалагічнага пакалення, прэзентацыя «Жыццё і творчасць Міхася Стральцова», ватман, рознакаляровыя маркеры.

Тып урока: урок вывучэння новага матэрыялу.

Ход урока

I. Арганізацыйны этап.

II. Матывацыйна-мэтавы этап.

Прыём «Што б гэта значыла?»

Настаўнік прапануе вучням абмеркаваць і пракаменціраваць наступныя выявы:

(Настаўніку пажадана падвесці вучняў да высновы, што вялікая колькасць гарадскіх жыхароў, асабліва пакаленне іх бабуль, можа, і бацькоў, — гэта выхадцы з вёскі. І хоць сёння для гараджан не існуе праблемы купіць зеляніну ці бульбу, але сялянскія карані прымушаюць беларусаў песціць вясной на падваконні пёркі цыбулі, рабіць запасы на зіму і інш.)

Настаўнік паведамляе тэму ўрока, прапануе абмеркаваць выказванне Пятра Васючэнкі пра Міхася Стральцова ў вучэбным дапаможніку на с. 101 і вызначыць мэты на ўрок.

Прыкладныя мэты ўрока на мове вучняў:

1) агучу прэзентацыю «Жыццё і творчасць Міхася Стральцова»;

2) выразна прачытаю ўрыўкі з апавядання «Сена на асфальце», якія адлюстроўваюць тэматыку твора;

3) назаву тры структурныя адметнасці апавядання, вызначу іх ролю;

4) абгрунтую, што апавяданне «Сена на асфальце» адносіцца да лірычнай прозы.

III. Этап актуалізацыі суб'ектнага вопыту.

Прыём «Пара па парах!».

Настаўнік прапануе абмеркаваць у парах наступныя пытанні:

• Назавіце пісьменнікаў на фотаздымках. Што іх аб'ядноўвае?

(Рыгор Барадулін, Міхась Стральцоў, Іван Пташнікаў, Анатоль Вярцінскі. Яны з'яўляюцца прадстаўнікамі філалагічнага пакалення і пакалення дзяцей вайны.)

• Якая тэма стала вызначальнай у іх творчасці?

(У першую чаргу тэма вайны, бо яны самі «выраслі пад гарматнымі стваламі».)

IV. Інфармацыйна-дзейнасны этап.

1) Работа ў малых групах. Прыём «Агуч прэзентацыю».

(Вучні, якія сядзяць за першай партай, паварочваюцца да вучняў, якія сядзяць за другой партай, а вучні, якія сядзяць за трэцяй партай, паварочваюцца да вучняў, якія сядзяць за чацвёртай партай, і г. д. Знаёмяцца са зместам артыкула ў вучэбным дапаможніку на с. 101—104 і агучваюць прэзентацыю «Жыццё і творчасць Міхася Стральцова».)

Літаратура

1. *Багамолава, А.* Кожны радок крылаты: лінгвічстычныя і экстралінгвістычныя разважанні над паэзіяй Алеся Разанава / А. Багамолава // Роднае слова. — 2007. — № 1. — С. 21—23.

2. *Васілёнак, С. В.* Апавяданне Уладзіміра Сцяпана «Адна капейка» (урок у XI класе) / С. В. Васілёнак // Беларус. мова і літ. — 2019. — № 12. — С. 6—8.

3. Вучэбная праграма для агульнаадукац. устаноў з рус. і беларус. мовамі навучання. Беларуская літаратура: XI клас. — Мінск: Нац. ін-т адукацыі, 2021.

4. *Герцык, А. В.* Апавяданне Івана Пташнікава «Львы» (урок у XI класе) / А. В. Герцык // Беларус. мова і літ. — 2019. — № 1. — С. 8—12.

5. *Запрудский, Н. И.* Современные школьные технологии / Н. И. Запрудский. — Минск: Сэр-Вит, 2006. — 288 с.

6. *Марчук, Г.* Кветкі правінцыі : раман, навелы, афарызмы / Г. Марчук. — Мінск: Маст. літ., 2004. — 416 с.

7. *Смаль, Вал. М.* Вывучэнне творчасці Івана Чыгрынава / Вал. М. Смаль, Вяч. М. Смаль // Беларус. мова і літ. — 2008. — № 4. — С. 21—30.

Змест

Ад аўтара 1

Урок 21. Міхась Стральцоў. Апавяданне «Сена на асфальце» . . . 2

Урок 22. Міхась Стральцоў. Апавяданне «Сена на асфальце». Псіхалагізм у паказе характараў герояў твора. Сэнс назвы апавядання 7

Урок 23. Звесткі пра жыццё і творчасць Ніла Гілевіча. Верш «Край мой беларускі, край!..» 11

Урок 24. Ніл Гілевіч. Вершы «Ах, якая над Гайнай купальская ноч!..», «Страціў слова, страціў спадчыннае слова...» . . . 16

Урок 25. Ніл Гілевіч. Раман «Родныя дзеці»: ідэйная накіраванасць, тэматыка, праблематыка, асаблівасці кампазіцыі 21

Урок 26. Ніл Гілевіч. Раман «Родныя дзеці»: вобразная сістэма твора 26

Урок 27. Іван Чыгрынаў. Апавяданне «Дзівак з Ганчарнай вуліцы» 30

Урок 28. Іван Навуменка. Апавяданне «Сямнаццатай вясной» . . . 34

Урок 29. Звесткі пра жыццё і творчасць Рыгора Барадуліна. Народнасць і самабытнасць паэта 43
Урок 30. Рыгор Барадулін. Вершы «Чалавек не ўзнікае так...», «Бацьку» 48
Урок 31. Рыгор Барадулін. Вершы «Неруш», «Яна адна, зямля вякоў...», «Заспаная раніца мжыстая...» 53
Урок 32. Алесь Разанаў. Творы «Радзіма...», «Кожны народ мае...», «У крузе», «Спадчына», «Горад» 57
Урок 33. Георгій Марчук. Навелы «Канон Гарыні», «Канон Маці» 62
Урок 34. Аляксей Дудараў: кароткія звесткі з жыцця і творчасці драматурга. П'еса «Князь Вітаўт» 69
Урок 35. Аляксей Дудараў. Ідэйны змест, тэматыка і праблематыка п'есы «Князь Вітаўт» 75
Урок 36. Міхась Башлакоў. Верш «Заркапад», цыкл «Радзіма...» . . . 80
Урок 37. Дадатковае чытанне. Іван Чыгрынаў. Апавяданне «У ціхім тумане» 86
Урок 38. Літаратурны працэс у Беларусі на сучасным этапе . . . 90
Урок 39. Сучасная беларуская літаратурная перыёдыка 93
Урок 40. Творчасць пісьменнікаў-землякоў 96
Урокі 41—42. Агляд сучаснай беларускай паэзіі 100
Урок 43. Развіццё сучаснай беларускай прозы. Агляд 103
Урок 44. Уладзімір Сцяпан. Апавяданне «Адна капейка» 106
Урок 45. Янка Сіпакоў. Аповесць «Кулак» 110
Урок 46. Іван Пташнікаў. Апавяданне «Львы» 113
Урокі 47—48. Сачыненне-разважанне па творах сучаснай беларускай літаратуры 117
Урок 49. Дадатковае чытанне. Васіль Быкаў. Аповесць «Сотнікаў» 119
Урок 50. Развіццё сучаснай беларускай драматургіі. Агляд 122
Урок 51. Уладзімір Сауліч. Ідэйны змест, тэматыка і праблематыка п'есы «Сабака з залатым зубам» 127
Урок 52. Паўтарэнне і падагульненне вывучанага за год 130
Урок 53 — рэзервовыя гадзіны 134

ДАДАТАК 135

Літаратура 147

Зак. 49/2714181-1.